

Картели у осигурању

<https://doi.org/10.18485/aida.2023.24.ch18>

Примљено: 11. 1. 2023.

Прихваћено: 27. 1. 2023.

Стручни рад

Апстракт

Сектор осигурања у Републици Србији (даље у тексту: РС) ствара предуслове за картелно деловање његових учесника, осигуравајућих друштва. Постоји неколико разлога за овакву тврдњу. Прво, сектор осигурања у РС има карактеристике олигополског тржишта у којем нема наглих промена, односно брзог уласка и изласка учесника са тржишта и на којем се тржишни удели највећих осигуравајућих друштава не мењају значајно. Друго, сектор осигурања у РС карактерише пословно удружење, у којој су присутна сва осигуравајућа друштва. Чланство у пословним удружењима само по себи није забрањено из угла прописа о заштити конкуренције, али то може постати уколико је место на којем међусобни конкуренти размењују пословно осетљиве информације. Треће, битно је напоменути да је Комисија за заштиту конкуренције у неколико наврата водила поступке на овом тржишту и поседује неопходно искуство за санкционисање његових учесника. У том смислу, аутор у овом раду дефинише појам картела, односно рестриктивног споразума као врсту повреде конкуренције у контексту сектора осигурања. Затим се даје приказ релевантних поступака у овом сектору, како у РС, тако и на глобалном нивоу. На крају, аутор наводи неке од практичних примера на који начин осигуравајућа друштва могу превентивно деловати у циљу елиминисања ризика пословања супротно прописима о заштити конкуренције.

Кључне речи: картел, рестриктивни споразум, право конкуренције, сектор осигурања, пословна удружења

1. КАРТЕЛИ

Картели (енгл. *cartels*) представљају облик споразумног деловања међусобних конкурената, најчешће тајних, чији је циљ ограничавање слободне конкуренције путем фиксирања цена, успостављања квота, дељења тржишта или усклађивања услова пословања и сл. (Siragusa, Rizza, 2012, 1). По правилу, чланови картела су потпуно самостални и независни у свом пословању, али су обавезни да се придр-

---

* Адвокат у Београду, имејл: vuklekovic@hotmail.com. Ставови, мишљења и тумачења изнета у овом тексту су ауторови, исти не представљају правни савет и пружају се само у опште информативне сврхе.

жавају одредаба споразума о картелу за све време његовог постојања. Негативни утицај оваквих споразума у највећем броју случајева осећају крајњи потрошачи у виду поскупљења цена, ограничења избора или снижавању квалитета предметних добара и услуга. Картелисти кроз међусобно усклађивање активности настоје да побољшају своју профитабилност заједничким коришћењем њихове тржишне моћи, чиме подижу цене и ограничавају производњу (Siragusa, Rizza, 2012, 1). Другим речима, картели су споразуми између конкурената којима се они усаглашавају да престану да конкуришу једни другима као и да се договарају о ценама производа (услуга), количинама, географској расподели тржишта и сл. (Беговић, Павић, 2012, 44–45). Крајњи циљ картелиста је елиминација конкурентског притиска, успостављање монополске цене и присвајање монополског профита.

У већини јурисдикција широм света картели су инкриминисани као повреде конкуренције. У појединим државама, у које спада и РС, картели представљају и кривична дела. Картел је колоквијални назив у широкој употреби, док је законски дефинисан као рестриктивни споразум. У пракси, унутар концепта рестриктивног споразума, картели представљају најтеже повреде конкуренције, за чије је кажњавање довољно само постојање недозвољеног споразума. Потребно је да тело надлежно за заштиту конкуренције утврди да су учесници на тржишту закључили недозвољени споразум или разменили одређене пословно осетљиве информације и картел већ постоји. Другим речима, чак и да картел не проузрокује негативне последице на релевантном тржишту у виду повећања цена, његови учесници ће бити санкционисани.

У РС Закон о заштити конкуренције (даље у тексту: ЗЗК) прописује да рестриктивни споразуми означавају споразуме између учесника на тржишту који имају за циљ или последицу значајно ограничавање, нарушавање или спречавање, конкуренције на територији РС (ЗЗК, 2009, чл. 10, ст. 1). Такви споразуми могу се појавити у форми уговорних одредби, изричитих или прећутних договора, одлука пословних удружења а којима се: 1) непосредно или посредно утврђују куповне или продајне цене или други услови трговине; 2) ограничава и контролише производња, тржиште, технички развој или инвестиције; 3) примењују неједнаки услови пословања на исте послове у односу на различите учеснике на тржишту, чиме се учесници на тржишту доводе у неповољнији положај у односу на конкуренте; 4) условљава закључивање уговора или споразума прихватањем додатних обавеза које с обзиром на своју природу и трговачке обичаје и праксу нису у вези са предметом споразума и 5) деле тржишта или извори набавки (ЗЗК, 2009, чл. 10, ст. 2).

Рестриктивни споразуми су забрањени и ништави (ЗЗК, 2009, чл. 10, ст. 3). Учесници на тржишту могу се суочити са новчаном казном у висини и до 10% од укупног годишњег прихода оствареног на територији РС уколико закључе рестриктивни споразум (ЗЗК, 2009, чл. 68, ст. 1, тач. 2). Поред управне санкције, закључење рестриктивног споразума представља и кривично дело. Наиме, ко у субјекту привредног пословања закључи рестриктивни споразум који није изузет од забране у смислу закона којим се уређује заштита конкуренције, а којим се од-

ређују цене, ограничава производња или продаја, односно врши подела тржишта, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном (Кривични законик, 2005, чл. 229, ст. 1).

2. ОДЛИКЕ СЕКТОРА ОСИГУРАЊА У СМISЛУ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Сектор осигурања представља регулисано тржиште у већини националних правних поредака широм света. Регулисано тржиште својим учесницима намеће „додатан скуп” правила са којим морају бити усклађени, поред оних правила која се примењују на све привредне актере у једном правном систему. Осигуравајућа друштва у РС су под надзором Народне банке Србије (даље у тексту: НБС). Међутим, иако регулисано тржиште, сектор осигурања није изузет од примене прописа из области заштите конкуренције. Наведено значи да је Комисија за заштиту конкуренције (даље у тексту: КЗК) у сваком тренутку власна да покрене одговарајући поступак против осигуравајућих друштава у циљу утврђивања евентуалних незаконитости.

На нивоу Европске уније (даље у тексту: ЕУ), сектор осигурања је дуго био у некој мери изузет од „пуне примене” правила о заштити конкуренције због својих специфичности. Наиме, како су чести случајеви међусобне сарадње осигуравајућих друштава приликом преузимања ризика код саосигурања и реосигурања, размена појединих информација и заједнички наступ на тржишту су неминовност. Међутим, с обзиром да је 2017. године престала да важи Уредба бр. 267/2010¹ која је аутоматски изузимала споразуме ради заједничког покрића ризика путем саосигурања или реосигурања, осигуравајућа друштва сада у сваком конкретном случају морају да воде рачуна да је њихова сарадња оправдана.² У РС је слична ситуација имајући у виду да су осигуравајућа друштва у сваком тренутку дужна да оцењују да ли њихови међусобни споразуми морају бити пријављени КЗК на појединачно изузеће (ЗЗК, чл. 12).

Поред споразума о саосигурању, односно реосигурању, осигуравајућа друштва у сваком тренутку су обавезна да воде рачуна да у међусобним интеракцијама ни на који начин не повреду правила конкуренције разменом пословно осетљивих информација. Наведено представља изазов имајући у виду особине сектора осигурања у РС у којем је присутна умерена концентрација тржишне моћи. Наиме, према последњим извештајима НБС, концентрација на тржишту

¹ Уредба о изузећу одређених категорија у сектору осигурања (*Commission Regulation (EU) No 267/2010 of 24 March 2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to certain categories of agreements, decisions and concerted practices in the insurance sector*, *Official Journal L 83, 30/3/2010*), доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010R0267&from=EN>, 15. 10. 2022. године.

² Осигуравајућа друштва су увек дужна да воде рачуна да ли њихови међусобни споразуми испуњавају четири кумулативна услова и то да: 1) доприносе унапређењу производње и промета, односно подстичу технички или економски напредак; 2) потрошачима обезбеђује правичан део користи; 3) учесницима на тржишту не намећу ограничења која нису неопходна за постизање циља споразума; и 4) не доводе до искључења конкуренције на релевантном тржишту или његовом битном делу (Уговор о функционисању ЕУ, чл. 101, ст. 3).

мерена Херфиндал–Хиршмановим индексом, који представља суму квадрата учешћа, у овом случају, билансних сума свих друштава за (ре)осигурање, умерена је и на крају Т1 2022. године износи 1.263 (НБС, 2022).³ У дужем временском периоду сектор осигурања чине исти учесници чији се тржишни удели не мењају значајно. У питању је стабилно тржиште у којем нема наглих промена, односно брзог уласка и изласака са тржишта. Пет осигуравајућих друштава према критеријуму укупне премије сачињавају готово 80% тржишта (НБС, 2022). Слободно се може констатовати да сектор осигурања има обресе олигополског тржишта које је погодно за прећутне договоре (енгл. *tacit collusion*) или усаглашену праксу (енгл. *tacit coordination*) његових учесника (Whish, Bailey, 2011, 562).

Такође, и јавне набавке представљају фактор који је погодан да омогући картелно деловање, поготово ако се има у виду значајан удео укупне премије које преко јавних набавки остварују осигуравајућа друштва (Лековић, 2021, 210). Наиме, према Препоруци и Смерницама за откривање намештених понуда у јавним набавкама Организације за економску сарадњу и развој (OECD, 2012), следећи индикатори указују да је тржиште погодно за недозвољене споразуме, односно картеле и то: 1) мали број понуђача⁴; 2) отежан улазак на тржиште⁵; 3) тржишни услови⁶; 4) пословна удружења⁷; 5) понављање јавних набавки⁸; 6) идентични или

³ Вредност показатеља до 1.000 указује на одсуство концентрације у сектору, вредност између 1.000 и 1.800 на постојање умерене концентрације, а вредност изнад 1.800 на постојање изражене концентрације.

⁴ Што је мањи број понуђача, већа је могућност њиховог договора око намештања понуда.

⁵ Тржишта са малим бројем учесника су подложнија договорима учесника о наступу на јавним набавкама. Уколико на тржишту има само неколико учесника а улазак на тржишту је отежан (јер захтева велике трошкове, изазива потешкоће или је прилично спор и сл.), сматра се да постоји заштитна баријера која помаже намештању понуда.

⁶ Константан, предвидљив ток тражње од стране јавног сектора повећава ризик намештања на јавним набавкама, а супротно томе, значајне промене у условима тражње или понуде, имају тенденцију дестабиловања оваквих поступака. Истовремено, током периода поремећаја у привреди, или несигурности, могућности за намештања се повећавају, јер се на тај начин настоји да се губици у пословним активностима компензују добицима по основу тајних споразума.

⁷ Наведена удружења чине појединци и учесници на тржишту са заједничким комерцијалним интересом, удружени ради постизања будућих комерцијалних или професионалних циљева и могу бити коришћена као легитимни, проконкурентски механизам за чланове пословног или услужног сектора како би промовисали стандарде, иновације и конкуренцију. Насупрот томе, када се ради о незаконитом, антиконкурентском поступању, ова удружења се користе од стране њихових руководиоца као покриће за договоре о начинима и облицима за закључивање и примену тајних споразума.

⁸ Понављање јавних набавки повећава могућност тајних споразума. Учесталост појављивања истих понуђача, помаже члановима тајног споразума да међусобно расподеле уговоре. Поред тога, чланови картела (тај ни договор конкурената у поступку јавне набавке) могу да казне учесника који не поштује договор, тако што им се неће омогућити да по унапред додељеном распореду победе. Стога, уговори за робу или услуге који се понављају, захтевају посебне вештине и опрез надлежних за реализацију јавне набавке, како би се спречило намештено учешће у поступку јавне набавке.

слични производи или услуге⁹; 7) мало могућих супститута¹⁰ и 8) мале или никакве технолошке промене.¹¹ Дакле, сви наведени индикатори су у мањој или већој мери примењиви и на сектор осигурања у РС.

Чињеница да је у сектору осигурања, по правилу, присутно удружење које заступа интересе свих осигуравајућих друштава у одређеној јурисдикцији, додатно увећава могућност постојања картелних споразума између њених чланова. Генерално, координација између независних учесника на тржишту (самим тим и осигуравајућих друштава) путем пословног удружења може довести до картелног деловања (Whish, Bailey, 2011, 110). Управо је на нивоу ЕУ препознато да картел, односно рестриктивни споразум може бити последица одлуке пословног удружења.¹² У истом правцу и наш ЗЗК дефинише да се рестриктивни споразуми могу појавити у форми одлука пословних удружења.

3. ПОВРЕДЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ У СЕКТОРУ ОСИГУРАЊА

Повреде конкуренције не заобилазе ни сектор осигурања. Могу бити учињене: 1) од стране осигуравајућих друштава унутар пословног удружења у којем учествују, или 2) самостално од стране појединих друштава, независно од удружења. У наставку се излаже пресек појединих случајева како у РС, тако и на међународном нивоу.

3. 1. Случај КЗК из 2009. године против Удружења осигуравача Србије и десет осигуравајућих друштава (Комисија за заштиту конкуренције, 2009а)

КЗК је утврдила да су Удружење осигуравача Србије (даље у тексту: УОС) и десет осигуравајућих друштава закључили рестриктивни споразум који за циљ има битно спречавање и ограничавање конкуренције на тржишту пружања услуге каско осигурања моторних возила узетих на лизинг. Захтев за покретање предметног поступка инициран је од једног осигуравајућег друштва. Рестриктивни споразум представљала је одлука Управног одбора УОС (даље у тексту: Одлука УО) којом је препоручено осигуравајућим друштвима да одустану од обрачуна и наплате премије каско осигурања одједном унапред за цео вишегодишњи период осигурања и врате се годишњем обрачуну премије осигурања, у циљу побољшања

⁹ Ако су производи или услуге које понуђачи продају исти или веома слични (хомогени), лакше се постиже споразум о структури заједничке цене.

¹⁰ Ако је само неколико производа или услуга које их могу заменити или ако уопште не постоји добра алтернатива, учесници који дају намештену понуду су у већој мери осигурани, знајући за постојање поменути чињенице, из ког разлога њихови напори да повећају цене имају много више изгледа за успех.

¹¹ Мале или никакве технолошке промене у производима или услугама помажу учесницима на тржишту да постигну договор и да га примењују током дужег периода.

¹² Уговор о функционисању ЕУ, чл. 101, ст. 1.

результата и солвентности друштва. Одлуку УО је прихватило десет од 11 чланица УОС који пружају услуге каско осигурања.

КЗК је утврдила да је Одлука УО рестриктивна због њене обавезности за све чланице УОС. КЗК је такође узела и у обзир чињеницу да је УОС имао намеру да измени сопствени статут како би се омогућио престанак чланства друштву које не поштује одлуке УОС. *Ratio legis* је био да престане чланство друштву које је иницирало поступак пред КЗК. У нацрту одлуке о измени статута, између осталог, гласила је и обавеза за сваког члана УОС „*да извршава одлуке и закључке и друге акције које доноси одборници УОС*.” Другим речима, обавезност Одлуке УО са једне стране, и интенција да се „непослушне” чланице санкционишу, са друге стране, представљале су једну од одлучујућих чињеница којом се КЗК руководила када је утврдила да Одлука УО представља рестриктивни споразум.

КЗК је теорију повреде конкуренције (енгл. *theory of harm*) посматрала из угла крајњег потрошача, односно купца моторног возила као примаоца лизинга. Наиме, прималац лизинга нема право избора коју ће врсту каско осигурања да изабере, али зато има могућност да бира начин плаћања. У конкретном случају, интенција Одлуке УО била је да се искључи могућност примаоца лизинга да уговори опцију по којој би премију осигурања уплатио унапред за цео осигурани период, и на тај начин остварио попуст и до 30%.

3. 2. Случај КЗК из 2009. године против УОС и 11 осигуравајућих друштава (Комисија за заштиту конкуренције, 2009б)

У овом поступку је утврђено да је одлука УО УОС од 23. 7. 2008. године са Тарифом премија Х-АО за осигурање власника, односно корисника моторних и прикључних возила од одговорности за штету причињењу трећим лицима акт којим се спречава и ограничава конкуренција. КЗК је основано претпоставила да је УОС одредио минималну премију коју ће осигуравајућа друштва наплаћивати на име услуге осигурања од аутоодговорности.

Аутор рада се овде зауставља на даљој анализи имајући у виду да се предметна одлука КЗК односи на осигурање од аутоодговорности које се значајно разликује од осталих врста осигурања у смислу да ова врста осигурања и даље није „либерализована”, те је овај поступак наведен искључиво у оквиру прегледа праксе КЗК.

3. 4. Случај Европске комисије

На нивоу ЕУ је тренутно актуелан случај који се води против Удружења осигуравајућих друштава из Републике Ирске (енгл. *Insurance Ireland*, даље у тексту: УОИ). Европска комисија (даље у тексту: ЕК) је у јулу 2017. године извршила ненајављени увиђај у просторијама УОИ¹³, док је поступак званично покренут у мају 2019. године. УОИ се терети да је ограничила приступ Систему за размену

¹³ Више о почетку истраге на: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_17_1910, 29. 10. 2022. године.

информација (енгл. *data sharing system*, даље у тексту: Систем) осигуравајућим друштвима која нису њене чланице.

УОИ је успоставила Систем који се састоји од базе података о штетама неживотног осигурања и могућности за његове чланове да затраже податке о таквим штетама. Систем је успостављен по принципу реципроцитета. Сваки члан доприноси тако што уноси податке о својим одштетним захтевима. Сврха Система је двострука и то: 1) олакшавање откривања потенцијалних преварних одштетних захтева и 2) обезбеђивање тачности информација датих од стране потенцијалних осигураника у ситуацијама када чланови Система доносе одлуку о преузимању ризика. Наведене олакшице су биле доступне само осигуравајућим друштвима чланица УОИ.

Приступ Систему другим осигуравајућим друштвима¹⁴ је био онемогућен, односно знатно отежан. Од 2009. године, услов за приступ Систему било је чланство у УОИ. У том смислу, утврђено је да су правила за чланство у УОИ била нејасна, нетранспарентна и дискриминаторна. ЕК је сматрала да се на такав начин остали учесници стављају у неравноправан положај и да се стварају баријере за улазак на тржиште (енгл. *entry barriers*) неживотних осигурања на територији Републике Ирске.

Током 2022. године, УОИ је понудила предлог обавеза (енгл. *commitments*) како би отклонила евентуална ограничења на тржишту. Наведени предлог обавеза је прихваћен од стране ЕК која врши надзор над њиховим спровођењем. УОИ се, између осталог, обавезала: 1) да приступ Систему неће бити условљен чланством у УОИ, и 2) да ће услови за приступ Систему бити правични, транспарентни и објективни (European Commission, 2022).

3. 5. Случај у НР Кини

Национална комисија за развој и реформу (енгл. *the National Development and Reform Commission*, даље у тексту: НКРР)¹⁵ је 2014. године утврдила да су 23 осигуравајућа друштва у покрајини Џеђанг била у картелу.¹⁶ У истрази је откривено да је под окриљем Удружења осигуравајућих друштава покрајине Џеђанг одржано неколико састанака на којима је заједнички договорен начин обрачуна висине: 1) премија за каско осигурање, и 2) накнаде за обраду захтева.

НКРР је сматрала да је картелни споразум: 1) директно спречио ценовну конкуренцију, 2) умањио подстицај осигуравајућим друштвима да унапређују своје услуге, и 3) лишио потрошаче да добију квалитетније услуге по приступачнијим ценама.

¹⁴ У питању су сва осигуравајућа друштва регистрована у ЕУ.

¹⁵ Пре 2018. године, у НР Кини су постојале две институције у чијој је надлежности била заштите конкуренције и то: Национална комисија за развој и реформу и Државна администрација за индустрију и трговину (енгл. *the State Administration for Industry and Commerce*). Од 2018. године наведене институције су се спојиле у Антимонополски биро (енгл. *the Anti-Monopoly Bureau of State Administration of Market Regulation of China*).

¹⁶ Више о овом поступку видети: <https://www.lexology.com/commentary/insurance/china/anjie-law-firm/better-late-than-never-ndrc-publishes-full-decisions-on-car-insurance-cartel-case>, 30. 10. 2022. године.

Битно је напоменути да је НКРР картел открила захваљујући покајничком програму, када су три друштва доставила сву чињеничну и доказну грађу у виду записника са састанака, мејл преписки, белешки и сл.

3. 6. Случај у Португалу

Португалско тело за заштиту конкуренције новчано је казнило четири осигуравајућа друштва у укупном износу од 54 милиона евра. Картелско понашање обухватило је период између 2014. и 2017. године и односило се на поделу тржишта. Наиме, осигуравајућа друштва су у договору вршила расподелу потрошача код осигурања запослених и каско осигурања. Осигуравајуће друштво које је пријавило картел било је ослобођено од казне.¹⁷

4. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА ПРЕВЕНТИВНО ДЕЛОВАЊЕ

Како би осигуравајућа друштва у свом пословању елиминисала ризик повреде прописа о заштити конкуренције, од кључне важности је превентивно деловање у виду константне едукације запослених у вези са наведеним прописима. На тај начин, запослени ће бити у могућности да препознају опасности које би могле друштво да изложе ризику повреде конкуренције и новчаног кажњавања. Едукација се врши програмима усклађености пословања и одговарајућим тренинзима за запослене, који на прецизан начин предвиђају „проблематичне” ситуације и прописују јасна упутства за њихово превазилажење. Другим речима, програми усклађености пословања помажу да се друштва и њихови запослени придржавају прописа о заштити конкуренције.

КЗК је у последњем периоду била активна када је у питању едукација стручне јавности. Прво је објавила Смернице за израду програма усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције (даље у тексту: Смернице) (Комисија за заштиту конкуренције, 2021), а затим и Модел програма усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције (даље у тексту: Модел) (Комисија за заштиту конкуренције, 2022). Наведени документи садрже све ризике у пословању са којима се учесници на тржишту могу сусрести и то:

1. редовне ризике – који постоје код свих учесника без обзира на тржишни удео (рестриктивни споразуми),

2. ризике који се односе на учеснике на тржишту са значајним тржишним учешћем (који би могли да злоупотребе доминантан положај), и

3. трансакционе ризике – када долази до промене контроле, спајања компанија или куповине једне компаније од стране друге (случајеви када се трансакције морају пријавити КЗК).

У даљем тексту ћемо се осврнути само на ризике којима су осигуравајућа друштва у РС најизложенија. У питању је деловање кроз картел, односно закључење рестриктивног споразума путем размене пословно осетљивих информација.

¹⁷ Више о овом поступку видети: <https://www.reuters.com/article/portugal-insurance-fine-idUSL8N24X4C7>, 30. 10. 2022. године.

4. 1. Размена проблематичних информација

Размена пословно осетљивих информација омогућава учесницима на тржишту бољу и бржу адаптацију пословних политика у односу на стратегије конкурената, те постоји већа вероватноћа стварања антиконкурентних последица, а све на штету потрошача, односно осигураника у конкретном случају. Другим речима, долази до смањења фактора неизвесности тржишне утакмице. Пословно осетљиви подаци обухватају податке који се односе на саму природу предметног пословања, односно тренутне или будуће цене, трошкове продаје и обима производње, кредитне или трговачке услове, промотивне трошкове, попусте и рабате који се одобравају потрошачима, информације о потрошачима и пословне или стратешке и маркетиншке планове и сл, а нарочито уколико се такви подаци не могу сматрати историјским подацима (Смернице, 14). Историјским подацима се сматрају само подаци који су старији од једне године. Са друге стране, размена података који немају директан или индиректан утицај на будуће комерцијалне стратегије учесника на тржишту и уколико су: анонимни и обједињени, јавно објављени, односно доступни и конкурентима који нису учествовали у размени информација и потрошачима није спорна са становишта правила о заштити конкуренције.

4. 2. Размена информација преко пословних удружења

Као што је већ наведено, размена пословно осетљивих информација које за последицу имају закључење рестриктивног споразума, односно картела, може се остварити под окриљем пословних удружења. Важно је напоменути да пословна удружења омогућавају својим члановима, а међусобним конкурентима, да се састају и разговарају о питањима од интереса и значаја за конкретну индустрију. У тим сусретима увек постоји ризик да се размене пословно осетљиве информације. Када је у питању сектор осигурања у РС, таква бојазан је увек присутна имајући у виду да су осигуравајућа друштва чланови УОС.

Да би се избегли ризици дељења пословно осетљивих информација, неопходно је да осигуравајућа друштва предузму превентивне кораке пре одржавања састанка под окриљем УОС или било каквог другог састанка на којем ће бити присутни конкуренти (друга осигуравајућа друштва). У питању су следећи кораци:

1. Запослени који присуствује састанку треба да добије одобрење надређеног (на пример, интерним актом одредити чија је сагласност потребна);

2. Увек имати на уму да дискусија са конкурентима може довести до ризика кршења прописа о заштити конкуренције;

3. Осигурати да су састанци припремљени и пажљиво вођени:

- Уверити се да је дневни ред са списком тема о којима је прикладно разговарати подељен свим учесницима;

- Уверити се да ће се током састанка водити записник;

4. Учесници требају бити стално на опрезу да се не деле комерцијално осетљиве информације;

5. Када је потребно поделити неку информацију, учесник себи треба да постави следећа питања:

- Зашто делим ову информацију? Да ли имам законски основ да је поделим?
- Ко ме делим? Да ли је у питању конкурент или потенцијални конкурент?
- Какву информацију делим? Да ли је у питању пословно осетљива информација?
- Да ли ова информација може утицати на тржишно понашање конкурента?
- Могу ли доказати да је моје друштво једнострано донело своју одлуку?
- Да ли сам сигуран да је ово законито?

Проверити да је записник са састанка правилно припремљен и евентуално кориговати неправилности пре потписивања.

У случају да се за време састанка размени пословно осетљива информација, неопходно је: 1) јавно се оградити и замолити да се разговор прекине или напустити састанак. У сваком случају инсистирати да је забележено у записник неслагање, и 2) одмах пријавити инцидент правној служби своје компаније и о томе обавестити релевантне руководиоце пословног удружења који нису присутни на састанку. Учесник који је поступио на овај начин имаће могућност да у евентуалном поступку пред надлежним телом за заштиту конкуренције износи аргумент да се није сагласио са разменом пословно осетљивих информација и да избегне новчану казну.

Vuk Lekovic
Lawyer in Belgrade, Serbia

Cartels in the insurance sector

Professional paper

Summary

The Serbian insurance market creates preconditions for the cartel activity of its participants, the insurance companies. There are several reasons for this claim. First, the Serbian insurance market has the characteristics of an oligopolistic market in which there are no sudden changes, i.e., rapid entry and exit of participants and in which the market shares of the largest insurance companies do not change significantly. Second, the market in question is characterized by the existence of a business association, in which all insurance companies are present. Membership in business associations in itself is not prohibited in terms of competition law, but it can become so if it is a place where competitors exchange commercially sensitive information. Third, it is worth noting that the Serbian Competition Authority has conducted several investigations on this market and has the necessary experience to sanction its participants. In this sense, the author defines the concept of a cartel, i.e., restrictive agreement as a type of competition

infringement in the context of the insurance market. Then, the author briefly provides an overview of competition investigations in this sector, both in Serbia and at the global level. Finally, the author gives some practical examples of how insurance companies can act preventively in order to eliminate the risk of breaching competition laws.

Key words: cartel, restrictive agreement, competition law, insurance sector, business associations

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

- Беговић Б., Павић, В. (2012). *Увод у право конкуренције*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Whish, R., Bailey, D. (2011). *Competition Law* (seventh edition). Oxford: Oxford University Press.
- Закон о заштити конкуренције, *Службени Гласник РС*, бр. 51/2009 и 95/2013.
- European Commission. (2022). *Insurance Ireland: Insurance claims database and conditions of access*, предмет бр. АТ.40511 од 30. 06. 2022. године, доступно на https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m8861_400_3.pdf, 29. 10. 2022.
- Комисија за заштиту конкуренције. (2009а). Решење од 19. 6. 2009. године, доступно на: <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2011/08/resenje-Udruzenje-osiguravaca-Srbije.pdf>, 4. 1. 2023.
- Комисија за заштиту конкуренције. (2009б). Решење, бр. 4/0-02-224/09-83 од 21. 10. 2009. године, доступно на: <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2011/08/Savet-Komisije-za-za%C5%A1titu-konkurencije-na-136.-sednici-od-21.10.2009.pdf>, 4. 1. 2023.
- Комисија за заштиту конкуренције (2021). Смернице за израду програма усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције, децембар 2021, доступно на: <https://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2021/12/Smernice-za-izradu-programa-uskladjenosti-poslovanja-sa-propisima-o-za%C5%A1titu-konkurencije.pdf>, 1. 1. 2023.
- Комисија за заштиту конкуренције. (2022). Модел програма усклађености пословања са прописима о заштити конкуренције, 20. 6. 2022, доступно на: <https://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2022/06/Модел-програма-усклађености-пословања-са-прописима-о-заштити-конкуренције.pdf>, 1. 1. 2023.
- Кривични законик, *Службени Гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.
- Лековић, В. (2021). Утицај законодавног оквира јавних набавки на сектор осигурања, Јовановић, С., Марано, П. (уредници) у: *Зборник радова – Модерне технологије, нови и традиционални ризици у осигурању* (200–210). Београд: AIDA Serbia и Удружење осигураваача Србије.
- НБС. (2022). Сектор осигурања у Републици Србији – Извештај за прво тромесечје 2022. године. Доступно на: https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/osiguranje/izvestaji/izv_I_2022.pdf, 16. 10. 2022.
- OECD. (2012). Recommendation of the Council on Fighting Bid Rigging in Public Procurement – Annex: Guidelines For Fighting Bid Rigging In Public Procurement (Daf/Comp(2009)1/Final), OECD Council, 17 July 2012 (Препорука Савета ОЕЦД за борбу против намештених понуда у јавним набавкама – Анекс: Смернице за откривање намештених понуда у јавним набавкама), доступно на: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0396>, 4. 1. 2023.
- Siragusa, M., Rizza, C. (2012). *EU Competition Law, Volume III: Cartels and Collusive Behaviour*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing / Claeys & Casteels.